†

ԵԳԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Կարճատեւ եղաւ ցնծութիւնը 50ամեայ Ծորեւեւարին շուրջը. հնչեց գուժն Սիոնի բարձունքէն դառնաղէտ, եւ վրդովեցան ուրախ տրամադրութիւնները:

Դուրեան Սրբազան զոհ գնաց դժբեմ հիւանդութեան մը, Ապրիլ 27ին Երուսաղէմի մէջ:

Ծօթանասուն եւ երկու տարեկան հասակին բաժնուեցաւ նա իւր հիացողներու շրջանէն, որոնք յարգած էին իր մէջ արդարը, վաստակաւորն, ուսուցիչը, բանաստեղծն եւ բանասէրը: Այժմ՝ սուգը կու գայ շահագործել այն կուրծքերու մէջ, որոնք կը բաբախէին երէկ Քահանայի եւ Ուսուցչի շուրջը: Կը կրկնուի միւսանգամ՝ անասուն վճիռը, թէ ոչ ոք է յաւիտենական՝ տրամութեան հովտին մէջ:

Ցիշատակներն, որոնց մէջ կ՚անմահանայ Դուրեան, կարկառուն են այն հետքերուն մէջ, զորոնք թողուց նա իւր քայլափոխ ընթացքին ճանապարհի վրայ: Անոնք պիտի պատմեն դրուագները անցորդի կեանքէն:

Մինչեւ կատարածը կեանքին ապրեցաւ նա բարեհամբաւ, հաւատարիմ Եկեղեցւոյ, Ազգին եւ Գրչին: Ջսիրեց գործել յախուռն. խոհուն եւ ծանր գործելու կերպն եղաւ նկարագիրն իր Անձին: Ուր տարածուեցաւ իր գործունէութիւնը, իշխեց հոն խաղաղութիւնը, բարգաւաճեցաւ կեանքը մեղմ՝ զեփիւռով օրօրուն:

Նաեւ իր գրական գործունէութեան մէջ կը շնչէ նոյն սրտիկը մեղմօրէն: Իր քնարն հովուական էր, նման որփէական լարերուն, որոնք կը զգօնացնէին գազաններն անգամ: Ժառանգութիւնն էր այն հայրենի անէն, բայց ոչ մելամաղձիկ հնչիւնով, ինչպէս Պետրոս Դուրեանի մնաներուն տակ, այլ հոգեզմայլ սիրան էր որ կը հնչեցնէր հոգենուագ քարքառներ. Ներսէս Շնորհալւոյ շունչն էր որ կը դղրդէր իր սրտի անդաստանին մէջ:

Բանաստեղծն եւ բանասէր էր, զրգող նախնեաց արտադրութիւններու վրայ, յաճող հայ գրականութեան անչատակ ծոլորն խորքը, ի խնդիր հայրենատուր մարգարիտներու: Իր հմտութիւնն հին եւ նոր լեզուներուն կը նպաստէր ուղիղ գնացքին այս բաղդատական որոնումներուն մէջ. եւ դրաւ Դուրեան յարգի բերքեր հայ բանասիրութեան սեղանին վրայ: Իր եզրակացութիւնը, ստացուած բանասիրական ուղեգծով հայ հին լեզուի նկատմամբ, կը հնչէ նոյն այն վարդապետութեան հետ, զոր քարոզեցին Գաթրմրճեան, Գարագաշեան եւ իրենց Դպրոցը:

Բանասէր, գրասէր Պատրիարքը պիտի անմահանայ նաեւ "Դուրեան Մատենադարանի,, կրկին դահլիճներու մէջ, որուն հիմը ձգուած է արդէն, եւ կը յուսանք թէ պիտի բարձրանայ երկնագոյն եւ լայնանիստ:

Ցիշատակ արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

Խմբագրութիւն "ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ„ ի:

ГРУЗИНСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ БИБЛИОТЕКА
Грузия-Арм ССР

սեռականն եւ ուղղականը, մենք կը սահանանք. մրջի՛ւան — մրջեա՛ն. ի՞նչպէս կարող է –իւա խումբը դառնալ –եա: Ես պատասխանում եմ. — երբ իւա խումբը հնչէ իբր իյա: Եա–ն համաբելով մի իյա խմբի տատագարձութիւն, մենք կարող ենք դուգադրել.

մրջի՛ւան > մրջիւն
մրջիյան > մրջեա՛ն:

Այս երեւոյթը մենք կարող ենք բանաձեւել ասելով՝ երկու ձայնաւորի միջեւ դանուած բաղաձայնը չէշտից յետոյ զալով՝ փոխարինուած է ւ–ով, իսկ չէշտից առաջ զալով՝ յ–ով: Գիտենք, որ յ եւ ւ լծորդ են. միեւնոյն ի–ն տալիս է ե՛ւ ե՛ւ յ. համ. որդի — որդւոյ. լ տուն. յանուն:

Այս բանաձեւն արժէք ունի իւն վերջաձոյղ բառերի համար: Իւն վերջաւորութիւնը վերականգնելով իբր –ի՛ւան. սեռականի մէջ չէշտն անցնելով վերջին վանկին՝ ւ–ը փոխարինուում է յ–ով եւ առանում ենք –իյա՛ն խումբը, որ հնչուում է իբր jyan եւ տատագարձում իբր եան: Սեռական ձեւի մէջ ւ–ը յ դառնալով, ի–ին տալիս է ստացական երկարութիւն. կամ լաւ եւս, ւ–ի փոխարինման հետեւանքով տատագում է իյ, որ նոյն արժէքն ունի, ինչ որ երկար ի–ն իր տեւողման կողմանէ ճամբին (համ. ի՛–յ–‖–ը), ուստի միեւնոյն ձայնդին տալիս է նոյն արդիւնքը, որ կը տատագուէր եթէ մեր բառը ոչ թէ մրջի՛ւն լինէր, այլ մրջի՛ն, որ նոյն է թէ մրջի՛ւան լինելու հնչէր իբր *մրջի՛ան: Ա.յտեղից հետեւում է, որ եա *մրջի՛ան: Ա.յտեղից հետեւում է, որ եա խումբն առաջացման համար անհրաժեշտ է, որ պղանայ իյա խումբ, անկախ այն բանից, թէ այդ խմբի յ–ն ի՛նչ ծագում կ՚ունենայ. նա կարող է լինել մի երկար ի–ի թեւ, կամ էլ ինքնուրոյն բաղաձայնի փոխարինող է լինել եւ մի հին բաղաձայնի վերադարձութիւն. բառական է, որ այդ յ–ն զայ ի բնութիւն. բառական է, որ այդ յ–ն զայ ի եւ ա ձայնների միջեւ եւ կազմէ իյա խումբը. պէսով հետեւում է նա հնչուելու է իբր jya, որ տատագարձում է եա: Սրանից մի գրչական նաեւ, որ եա գրութիւնը մի գրչական երեւոյթ է եւ ոչ հնչական, այսինքն այդ գրութիւնը չէր կարող հնչուած լինել իբր jya, այլ հնչուած է իբր jya, իբ ծագումն իսկ մատնանշում է իր հնչական արժէքը: Պարզ է նոյնպէս, որ մեր ենթադրած անձի եա = ia թիւնն այն մասին թէ ե = iä, իսկ եա = ia պետք լինէր, քանի որ մրջի՛ւան եւ մրջիյա՛ն ձեւերի մէջ միեւնոյն ա–ն է. նրանք տարբերութիւն. մէկը չէշտ ունին երանգի տարբերութիւն. մէկը չէշտ տից յետոյ զալով սպած է, իսկ միւսը չէշտ առնելով պահած է իր արժէքը, բայց ուրիշ կուտեւ եւս նոյն ա–ն են. եւ ոչ թէ բայ ու դոց ա–եր: Եթէ մէկը ենթադրէր, որ եա խմբի մէջ ա–ը երկար է, ուստի հին իա խմբի տուած է եա, մինչդեռ եթէ հին իա խմբի ա–ը կարճ լինէր, մենք կ՚ունենայինք ե — նոյնպէս մի սխալ ենթադրութիւն արած կը լինէր: Մրջեան ձեւի ա–ը՝ ինչպէս սեռականը, տարբեր արժէք չունի քան մրջի՛ւն ձեւի սպած ա–ը: Շեշտը կապ չունի երկարութեան հետ. չէշտը երկարութիւն չի կարող հաղորդել ձայնաւորին: Այդպէս է կացութիւնն նաեւ ենք, որ երկար ի–ի առաջին կէսը արտերութեան մէջ համարեա չի քանում: Ցուցադրութեան պարզութեան համար թէեւ եա գրում եմ մատիյան, բայց իրօք նա մի matiyán է, ուր յ–ն հազիւ զգացնում է իր դոյութիւնը: Բայց այդ աննշան յենարանն է, որ հնար է տալիս լարերան ա արտաբերելու: Նա դառնում է մի սեռակ վանկարժան պատնէշ, սահմանում է մի խուսափուն դադար եւ բառն արտաբերում է այսպիսի տրոհումով. matį–yán, իբր թէ գրուած լինէր՝ «մա՛տը–եա՛ն», ուր ը–ը խուսափուկ մի ձայն է: Այդ աննշան į ձայնը նոյն դերն է խաղում նաեւ բառի սեռելեան արտաբերութեան ժամանակ իբր մա՛տը–եա՛ն ≥(ᴗ)≤: Գիտենի գեռ վերջին ա–ը չէշտ ունի, նա կարող է քարշ տալ իր հետ երկար ի–ի բոլորում է քարշ տալ իր հետ երկար ի–ի քայքայուն դիակը, այսինքն է՛ւ į է՛ւ y ձայնակապ